

◀ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوبه شماره/۱۱۴۶ت ۱۲۷۸۴هـ - مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ هیئت وزیران با اصلاحات و الحاقات بعدی

شماره ابلاغ: ۱۱۴۶/ت ۱۲۷۸۴هـ شماره انتشار: ۱۴۶۱۰ تاریخ ابلاغ: ۱۳۷۴/۲/۶ تاریخ روزنامه رسمی: ۱۳۷۴/۲/۱۳

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۲/۳ بنا به پیشنهاد مشترک وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره (۶) ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵ - آیین نامه اجرایی قانون یادشده را به شرح زیر تصویب نمود:

ماده ۱ (اصلاحی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - تعاریف و اصطلاحات:

- ۱ - مصلحت وقف: تأمین نظر واقف و منافع موقوف علیهم با رعایت غبطه موقوفه.
- ۲ - متصرف: حسب مورد زارعان صاحب نسق یا قایم مقام قانونی آنان، مالکان اعیان و اشخاصی که به گونه ای عرصه و یا عرصه و اعیان موقوفه تبدیل یا فروخته شده را در ید و اختیار دارند.
- ۳ - حقوق مکتسب متصرف: هر نوع حقی که برای متصرف تحت شرایط قانونی معینی حاصل شده باشد، از قبیل مالکیت اعیان، تحجیر، حقوق کسب و پیشه، حق نسق زارعه، حفر چاه، غرس اشجار و مانند آن.
- ۴ - مجوز شرعی: مجوزی که براساس ضوابط شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل یا فروش اموال موقوفه توسط مجتهد جامع الشرایط صادر شده باشد.
- ۵ - زارع صاحب نسق: کسی است که مالک زمین نیست و با دارا بودن یک یا چند عامل زراعتی شخصاً یا با کمک خانواده خود در اراضی موقوفه زراعت می نماید و مقداری از محصول را به صورت نقدی یا جنسی به عنوان اجاره بها به موقوفه می دهد و نسق مورد زراعت وی مشمول قوانین اصلاحات ارضی بوده است.
- ۶ - زراعت: تولید محصول به وسیله عملیات زراعتی یا باغداری.
- ۷ - مرتع: زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمینی مسطح که در آن نباتات علوفه ای به طور طبیعی رویده و در هر هکتار آن حداقل تعلیف سه رأس گوسفند یا معادل آن از انواع دام های دیگر، در یک فصل چرا امکان پذیر باشد.
- ۸ - بیشه یا قلمستان: زمینی است که در آن درختان غیرمثمر به وسیله اشخاص غرس شده و تعداد درخت در هر هکتار آن از هزار اصله تجاوز نماید.
- ۹ - باغ: زمینی است که در آن درختان مثمر یا مو به وسیله اشخاص غرس شده و عرفاً باغ شناخته شود.

۱۰ - اراضی احیا شده قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶: آن دسته از اراضی ملی دارای سابقه وقفیت که در آن آثار تصرف و انجام اقدامات منجر به تغییر وضعیت متناسب با نوع عرصه در بهره‌برداری قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ وجود داشته باشد، اعم از اینکه دارای سند مالکیت یا فاقد آن باشند.

ماده ۲ (اصلاحی ۱۳۸۱/۱۲/۲۸) - ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان موقوفات مکلفند با توجه به سوابق ثبتی، موقوفات عامه‌ای را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص درآمده است، صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان اوقاف و امور خیریه ارسال نمایند. سازمان اوقاف ضمن مطلع نمودن متصرف یا متصرفین این موقوفات و یا اشخاص ذی‌نفع دیگر، موضوع را به کمیسیون مرکب از سه نفر فقیه صاحب نظر که با انتخاب و زیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان یاد شده تشکیل می‌شود ارجاع می‌کند، کمیسیون مذکور نظر خود را در مورد جواز شرعی فروش یا تبدیل رقبات، با توجه به اسناد و مدارک ارائه شده اداره اوقاف و متولی ذی‌ربط و همچنین اشخاص ذی‌نفع در موقوفه اعلام می‌نماید. در صورتی که تبدیل و فروش رقبه موقوفه به نظر کمیسیون با مجوز شرعی انجام شده باشد معامله تأیید می‌شود و در غیر این صورت نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه دایر بر بطلان سند فروش یا تبدیل موقوفه همزمان به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و متصرف یا متصرفین و یا اشخاص ذی‌نفع در موقوفه ابلاغ می‌شود. ادارات ثبت براساس این تصمیم نسبت به بطلان سند در سوابق ثبتی و دفاتر مربوط ثبت و صدور سند جدید به نام موقوفه اقدام خواهند نمود.

ماده ۳ (اصلاحی ۱۳۸۰/۸/۲) - پس از ابطال انتقالات بعد از وقف، اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی با رعایت تبصره (۴) ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، متصرف را برای تنظیم سند اجاره دعوت می‌نماید و در صورتی که متصرف ظرف سی (۳۰) روز از تاریخ رؤیت نامه اوقاف برای تنظیم سند اجاره مراجعه ننماید به شرح زیر اقدام خواهند نمود:

۱ - از متصرف قبلی با رعایت حقوق مکتسب او خلع ید شده و موقوفه با در نظر گرفتن صرفه و صلاح وقف به داوطلبه آن دیگر اجاره داده خواهد شد.

۲ - در صورتی که در مورد میزان حقوق مکتسب قبلی بین او و اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی اختلافی به وجود آید از طریق مراجع قضایی تعیین تکلیف خواهد شد. دادگاه‌ها این گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و به صدور حکم مبادرت نمایند.

تبصره (الحاقی ۱۳۸۰/۸/۲) - در مواردی که در اجرای این قانون از زارعان صاحب نسق خلع ید می‌گردد در صورت تقاضای زارعان، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است از اراضی مستعد کشاورزی موجود در منطقه و در صورت نبودن اراضی قابل واگذاری در منطقه، از اراضی سایر مناطق، با رعایت قوانین و مقررات جاری نسبت به واگذاری اراضی به آنان با رعایت اولویت اقدام نمایند.

ماده ۴ - موقوفات مشمول این آیین‌نامه که به نحوی از انحا در رهن یا وثیقه یا تأمین و بازداشت اشخاص ثالث قرار گرفته به تبع ابطال اسناد مالکیت، آزاد خواهد شد. ادارات اوقاف هنگام تنظیم سند اجاره با استعلام از اداره ثبت محل، مراتب را به اطلاع اشخاص ذی‌نفع خواهند رساند تا نسبت به استیفای حقوق خود از سایر اموال متعهد اقدام نمایند.

ماده ۵ (اصلاحی ۱۳۸۱/۱۲/۲۸) - در مورد موقوفات مزروعی مشمول قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام - مصوب ۱۳۵۰ - و سایر مراحل اصلاحات ارضی به ترتیب زیر عمل خواهد شد:

الف - در صورتی که موقوفات یاد شده به دولت (وزارت کشاورزی) واگذار شده ولی تاکنون اسناد فروش آن به زارعان، تنظیم نشده نمایندگان اداره اوقاف و امور خیریه و اداره کشاورزی محل و متولیان مربوط در دفتر خانه اسناد رسمی حاضر و بطلان سند را در دفاتر و هامش سند قید و به وسیله دفترخانه یاد شده موضوع به اداره ثبت محل برای اصلاح اسناد اعلام خواهد شد.

ب - هرگاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعان مربوط واگذار شده باشد، برای ابطال اسناد یا تأیید فروش آن به همان ترتیبی که در این آیین نامه آمده است عمل خواهد شد.

ماده ۶ (اصلاحی ۱۳۸۰/۸/۲) - پس از انجام موارد مندرج در بندهای (الف) و (ب) ماده (۵)، ادارات اوقاف نسبت به موقوفات تصرف شده و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفان و زارعان، سند اجازه تنظیم نمایندگی. مبلغ اجازه بها متناسب با مورد اجازه و با رعایت ارزش حقوق اکتسابی متصرفان و زارعان طبق نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین می شود.

تبصره ۱ - چنانچه بعضی از زارعان صاحب نسق به علت فوت یا انتقال یا بنا به علل دیگری در حال حاضر در اراضی یاد شده زارعت نمایند با وراثت قانونی یا متصرفان فعلی رقبه قرارداد اجازه تنظیم خواهد شد. در تنظیم اسناد اجازه با این گونه متصرفان مفاد بند (۳) از ماده (۱) این آیین نامه مجری خواهد بود.

تبصره ۲ (اصلاحی ۱۳۷۵/۶/۴) - اگر زارعان صاحب نسق در این گونه اراضی چاه حفر نموده باشند، موقوفه در صورت امکان نسبت به خرید آن اقدام می نماید و در این صورت اجازه بهای زمین براساس اراضی آبی تعیین خواهد شد در غیر این صورت به کارشناس رسمی یا خبره محلی در موقع تعیین اجازه بها، موضوع مالکیت چاه و عرف محل را ملحوظ خواهد داشت.

تبصره ۳ - در صورتی که زارعان صاحب نسق بخشی از اراضی نسق زراعتی خود یا تمامی آن را به باغ یا قلمستان و بیشه تبدیل نموده باشند اداره اوقاف یا متولی بایستی با توجه به تعاریف ذکر شده در ماده (۱) این آیین نامه نسبت به عرصه با آنان سند اجازه تنظیم نمایند.

تبصره ۴ (اصلاحی ۱۳۸۰/۸/۲) - در صورتی که موقوفات مزروعی موضوع این آیین نامه در محدوده خدمات شهری قرار گرفته و کاربری زراعی آن تغییر یافته یا قابل تغییر باشد قبل از هرگونه اقدام در مورد تفکیک و واگذاری آن اراضی باید حقوق مکاتبه زارعان صاحب نسق با نظر کارشناس مرضی الطرفین و یا کارشناسان منتخب ادارات اوقاف و یا متولیان (حسب مورد) و زارع صاحب نسق به وسیله ادارات اوقاف و امور خیریه و یا متولیان شناسایی و به نحو مناسبی تأمین و تأدیه گردد. در صورت عدم توافق و تراضی در شناسایی و تقویم حقوق مکاتبه، به درخواست هر یک از طرفین، موضوع توسط مراجع قضایی ذیصلاح مورد رسیدگی قرار گرفته و حقوق مکاتبه زارعان برابر نظر دادگاه پرداخت می شود.

ادارات اوقاف و متولیان مکلفند در واگذاری اراضی تغییر کاربری داده شده، در صورت تقاضای زارع صاحب به هر یک از افراد صاحب نسق برای اجاره یک قطعه از حداقل تفکیکی از همان اراضی اولویت قائل شوند.

ماده ۷ - کلیه اعیانی و مستحدثاتی که زارعان صاحب نسق احداث نموده باشند متعلق به زارعان آنها خواهد بود و سند اجاره فقط نسبت به عرصه به شرط رعایت کاربری زمین با آنان تنظیم خواهد شد.

تبصره ۱ - چنانچه در اجرای قوانین مختلف اراضی زارعان در اختیار اشخاص حقیقی یا حقوقی قرار گرفته و در این گونه اراضی مستحدثاتی ایجاد کرده باشند مستحدثات یاد شده متعلق به اشخاص یاد شده بوده و نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲ - در صورتی که مستحدثاتی متعلق به موقوفه بوده و در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام به زارعین صاحب نسق یا سایر قوانین مربوط به مراحل مختلف اصلاحات ارضی به زارعان صاحب نسق واگذار شده باشد (نظیر منازل مسکونی زارعان و محوطه مربوط به آن) و در حال حاضر نیز قابل بهره‌برداری باشد، حفظ و حراست آن به عهده متصرفان بوده و وجهی به عنوان اجاره بهای این گونه رقبات (عرصه و اعیان) با رعایت عرف محل دریافت نخواهد شد.

تبصره ۳ - کلیه مستحدثاتی که در دهات و مزارع موقوفه توسط خوش‌نشین‌ها و یا اشخاص غیر احداث شده و با تایید معتمدان محل، اعیان متعلق به آنان شناخته شده باشد سند اجاره براساس نظر کارشناس رسمی دادگستری یا خبره محلی فقط در مورد عرصه با صاحب آن اعیان تنظیم خواهد شد.

تبصره ۴ (الحاقی ۱۳۸۰/۸/۲) - به منظور ترویج فرهنگ احیاء و بهره‌وری از موقوفات و تشویق زارعان به ادامه کشت و زرع بر روی اراضی موقوفه و تسهیل عملیات زراعی آنان، بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی - اعتباری، با رعایت مقررات مربوط ترتیبی اتخاذ نمایند تا تسهیلات مالی لازم به زارعان صاحب نسق موقوفات اعطاء گردد. به نحوی که اعطای تسهیلات بانکی به این زارعان بدون توثیق و ترهین عرصه و صرفاً با استفاده از سند اعیانی، اخذ سفته، تضمین‌های زنجیره‌ای زارعان از یکدیگر و یا توثیق منافع واگذار شده از طریق اجاره و حقوق مکاتبه مترتب بر آن امکان‌پذیر باشد.

در مواردی که بانک‌ها بابت تسهیلات اعطایی به زارعان با توثیق سند اعیانی و حقوق مکاتبه نظر به تأمین مطالبات لاوصول خود از محل منفعت اعیانی و حقوق مکاتبه مرتبط با اراضی موقوفه داشته باشند، ادارات اوقاف و متولیان، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری یا اشخاصی که توسط آنان معرفی می‌شوند را در اسناد اجاره جایگزین زارع بدهکار نمایند.

تبصره ۵ (اصلاحی ۱۳۸۲/۱۲/۲۰) - به منظور رفاه زارعان صاحب نسق و فراهم نمودن زمینه فعالیت بیشتر در اراضی موقوفه، ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان حسب مورد، در صورتی که واقف ترتیب دیگری برای اداره موقوفه معین نکرده باشد، می‌تواند مدت اجاره زارعان را ده سال معین نمایند و در ضمن عقد اجاره شرط نمایند که در پایان مدت مزبور عقد اجاره با زارع مزبور و یا قائم مقام قانونی وی براساس اجاره بهایی که با نظر کارشناس رسمی و یا خبره محلی با در نظر گرفتن حقوق مکاتبه زارع تعیین می‌گردد، تجدید خواهد شد. در

موارد خاص آنگاه که مصلحت و قف یا شرایط خاص دیگر اقتضا نکند افزایش مدت اجاره موقوفه برای بیش از ده سال با جلب نظر ریاست سازمان اوقاف و امور خیریه امکان پذیر می باشد.

ماده ۸ - احداث هرگونه اعیانی و باغ در اراضی نسق زارعان موقوفه توسط این زارعان با اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذی ربط و بدون پرداخت پذیره مجاز می باشد. مستأجرین می توانند نسبت به ثبت اعیان‌هایی مستحدث از طریق ادارات ثبت اسناد و املاک اقدام نمایند و سند مالکیت دریافت دارند. ایجاد، توثیق و ترهین این گونه اعیان‌ها مجاز بوده و نیاز به اعلام موافقت جداگانه ادارات اوقاف و امور خیریه و یا متولیان ندارد.^۱

تبصره - ادارات اوقاف و متولیان مکلفند صورت کلیه اعیانی‌های احداثی در دهات و مزارع موقوفه را تهیه و به سازمان اوقاف و امور خیریه بفرستند.

ماده ۹ - هرگاه در تشخیص زارع صاحب نسق اختلافی به وجود آید، فرمها و اسناد و صورتجلسات تنظیمی در اجرای قوانین اصلاحات اراضی ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۱۰ (اصلاحی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - چنانچه تمام یا بخشی از اراضی قابل واگذاری واقع در حریم روستاهای موقوفات عامه در اجرای ماده (۵۶) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع - مصوب ۱۳۴۶ - به عنوان انفال، منابع ملی اعلام شده باشد، می باید حق بهره‌برداری آن توسط سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور به سازمان اوقاف و امور خیریه و متولیان واگذار شود.

تبصره ۱ (الحاقی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - اراضی مذکور در حکم موقوفه بوده و در حدود محدوده و حریم روستای موقوفه و بنا به درخواست سازمان اوقاف و امور خیریه واگذار خواهد شد.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - هرگونه تغییر کاربری در این اراضی منوط به موافقت سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور و نیز اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذی ربط خواهد بود.

تبصره ۳ (الحاقی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - سازمان‌های یاد شده مکلفند ظرف حداکثر دو سال نقل و انتقال زمین‌های موضوع این ماده را محقق نمایند.

تبصره ۴ (الحاقی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - چنانچه این گونه اراضی از طریق دولت به اشخاص حقیقی یا حقوقی به صورت اجاره یا فروش واگذار گردیده باشد اسناد تنظیمی با اطلاع دستگاه اجرایی مربوط اصلاح و با متصرف نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد. کلیه مستحدثاتی که در این اراضی توسط متصرفین احداث شده باشد متعلق به آنان خواهد بود.

ماده ۱۱ (اصلاحی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - در مورد زارعان و متصرفان و صاحبه آن اعیانی و انتقال گیرندگان موقوفات عام - موضوع مواد (۵) و (۹) این آیین نامه - در صورت خودداری از تنظیم سند اجاره طبق ماده (۳) عمل خواهد شد.

^۱ - به موجب رأی شماره ۸۴۳ الی ۸۴۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۱۲ دیوان عدالت اداری، این ماده ابطال شده است.

ماده ۱۲ (اصلاحی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - وجوه حاصل از فروش موقوفات مزروعی که در حساب شماره (۵۵۵۷) بانک تعاون کشاورزی تودیع شده و اهدایی دولت به موقوفه تلقی شده به نسبت دستور پرداخت‌های وصولی مربوط به هر موقوفه به حساب همان موقوفه منظور و واریز خواهد شد تا در صورت لزوم صرف عمران و آبادی موقوفه شود.

ماده ۱۳ (اصلاحی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - به منظور رسیدگی به حساب بدهی معوق زارعان، از تاریخ فروش تا تاریخ تنظیم سند اجاره جدید با توجه به مفاد تبصره (۱) ماده (۶) این آیین‌نامه اجاره بها تعیین و تا میزان پرداخت‌های زارعان به حساب دولت با ارائه مدارک پرداخت اقساطی آنان تهاتر و در صورتی که زارعان بدهکار شوند مابه‌التفاوت محاسبه و به صورت نقد یا اقساط از آنان وصول و به حساب موقوفه واریز خواهد شد.

ماده ۱۴ (اصلاحی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - کلیه مقررات این آیین‌نامه در مورد آب‌های موقوفه که عواید آن‌ها به مصارف عام می‌رسد نیز مجری است.

ماده ۱۵ (اصلاحی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد به صورت اصلی بازگردانده می‌شود مگر اینکه بازگرداندن آن به وضع اول موجب عسر و حرج و قلت درآمد و امثال آن باشد که در این صورت ابقای آن به صورت فعلی با اجازه ولی فقیه یا نماینده ایشان در سازمان اوقاف و امور خیریه بلاشکال خواهد بود.

ماده ۱۶ - در مورد ابلاغ نظرات کمیسیون موضوع ماده (۲) و اخطارها و دعوت‌نامه‌هایی که ادارات اوقاف و امور خیریه در اجرای این آیین‌نامه صادر و ارسال نماینده‌ای مقررات مربوط به ابلاغ تصمیمات شعب تحقیق اوقاف «مواد (۱۰) و (۲۹) و (۳۱)» آیین‌نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه - موضوع تصویب‌نامه شماره ۹۳۳۶۶ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۸ - رعایت خواهد شد.

تبصره - متولیان موقوفات یاد شده می‌توانند در تشکیل کمیسیون موضوع ماده (۲) این آیین‌نامه تنها برای موقوفات تحت تولیت خود اقدام نمایند.

نمایش این تبصره به دلیل ایراد سیستمی بوده و در واقع این تبصره مربوط به ماده ۱۷ اصلاحی می‌باشد.

ماده ۱۷ (اصلاحی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - مقررات این آیین‌نامه شامل موقوفات استان قدس رضوی و حضرت معصومه و حضرت احمد بن موسی علیهم‌السلام و سایر موقوفاتی که متولیان آن‌ها منصوب از طرف ولی فقیه باشند نیز می‌شود. متولیان و امنای این موقوفات رأساً امور اجرایی را طبق ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه و این آیین‌نامه به عهده خواهند داشت.

تبصره (الحاقی ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) - متولیان موقوفات یاد شده می‌توانند در تشکیل کمیسیون موضوع ماده (۲) این آیین‌نامه تنها برای موقوفات تحت تولیت خود اقدام نمایند.

ماده ۱۸ (اصلاحی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - تشخیص اسناد معتبر وقفی به عهده سازمان اوقاف و امور خیریه و تشخیص اراضی احیا شده قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ با سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور است. تشخیص ضرورت حریم موقوفات و میزان اراضی موردنیاز برای آن، در هر مورد برای یک بار با رعایت عرف محل توسط کارگروه موضوع ماده (۲۱) این آیین‌نامه تعیین می‌شود.

ماده ۱۹ (الحاقی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - بهره‌برداری از اراضی حریم موقوفه تابع مقررات مربوط است. جنگل‌های طبیعی که در حریم موقوفات قرار می‌گیرند، به عنوان جنگل باقی مانده و تغییر کاربری آن‌ها مجاز نیست.

ماده ۲۰ (الحاقی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - چنانچه مدیریت و بهره‌برداری از اراضی احیا شده قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ و حریم موقوفات در اجرای مقررات مربوط، به سایر دستگاه‌های اجرایی تحویل و تغییر نمایندگی شده باشد، کارگروه موضوع ماده (۲۱) این آیین‌نامه با دعوت از نماینده دستگاه مربوط (با حق رأی) نسبت به تطبیق وضعیت این گونه اراضی با قانون و این آیین‌نامه و تعیین تکلیف آن‌ها با رعایت سایر قوانین و مقررات اقدام و نتیجه را جهت هماهنگی و اجرا به دستگاه اجرایی مربوط اعلام می‌نماید. دستگاه‌های اجرایی مربوط مکلف به همکاری جهت استیلای ید موقوفه بر اراضی مذکور هستند. اعیانی احداث شده توسط متصرفین در اراضی موضوع این ماده متعلق به آنان است.

ماده ۲۱ (الحاقی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - به منظور بررسی و حل و فصل مشکلات مربوط به تعیین حریم موقوفات و همچنین رفع ابهامات در نحوه اجرای تبصره (۶) ماده واحده قانون الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۸۰ -، کارگروهی مرکب از نمایندگان سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور (معاون حفاظت و امور اراضی، مدیرکل دفتر ممیزی اراضی، یک نفر به انتخاب رئیس سازمان و مدیرکل منابع طبیعی و آبخیزداری استان ذی‌ربط) و نمایندگان سازمان اوقاف و امور خیریه (معاون اوقافی، حقوقی و امور مجلس سازمان، مدیرکل حقوقی سازمان، یک نفر به انتخاب رئیس سازمان و مدیرکل اوقاف و امور خیریه استان ذی‌ربط) تشکیل می‌شود.

تبصره ۱ (الحاقی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - در مواردی که موضوع مرتبط با اموال دولتی باشد، نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی (اداره کل اموال دولتی) با حق رأی به ترکیب اعضای کارگروه اضافه می‌شود.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - نحوه رسیدگی به موضوعات و اتخاذ تصمیم کارگروه در دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۲۲) این آیین‌نامه تعیین خواهد شد.

تبصره ۳ (الحاقی ۱۳۹۶/۶/۸) - در صورت اختلافی بودن موضوع مواد (۱۸)، (۲۰) و (۲۱) و اعتراض به تصمیمات اتخاذ شده در اجرای این مواد، مراتب از طریق مراجع صالح قضایی رسیدگی می‌گردد.

ماده ۲۲ (الحاقی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - به منظور تسهیل و تسریع در اجرای این آیین‌نامه به سازمان اوقاف و امور خیریه و سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور اجازه داده می‌شود با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، دستورالعمل‌های اجرایی موردنیاز را در چارچوب این آیین‌نامه به صورت مشترک تهیه و به واحدهای اداری ذی‌ربط ابلاغ نمایند.

ماده ۲۳ (الحاقی ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) - از تاریخ تصویب این آیین نامه کلیه مصوبات هیئت وزیران که مغایر با این آیین نامه است ملغی

می باشد.